

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל עובדי הוראה
האגף להכשרת עובדי הוראה

ירושלים, כ"ו באלול תשע"ו
29 בספטמבר 2016

לכבוד
נשיאי המכללות האקדמיות לחינוך

שלום רב,

הנדון: ההתנסות המעשית בתכניות ההכשרה להוראה

מבוא

חוזר זה מציג את העקרונות, ההנחיות והנהלים העוסקים בהתנסות המעשית בהכשרה להוראה.

ההתנסות המעשית היא מסגרת הלימודים המעשית-קלינית שבה מתנסים הסטודנטים בתהליכי הוראה למידה בפועל. ההתנסות המעשית מהווה הכנה פרופסיונלית הדרגתית בתחום הדעת ובתחומי הפדגוגיה והדידקטיקה של כלל הסטודנטים להוראה בגן ובבית הספר, והיא מאפשרת לסטודנטים להוראה תהליכים של צפייה, אימון והתנסות. ההתנסות המעשית מהווה הזדמנות פרופסיונלית לחוות בצורה הוליסטית, מערכתית ואינטנסיבית את מהות תהליכי ההוראה והחינוך בתנאי אמת, תוך כדי ההתרחשויות ההוראתיות-חינוכיות עצמן על כלל מרכיביהן. התנסויות אלו כוללות את מגוון התחומים שבהם עוסקים מורים וגננות בכיתת הגן, בכיתה, בבית הספר ובקהילה.

מאחר וההתנסות המעשית מהווה רכיב משמעותי בעיצוב דרכי הפעולה של המורה והגננת, יש להבטיח שבמהלכה, ייחשף הסטודנט להוראה למירב אפשרויות של התנסות הפרוסות על מנעד רחב של סיטואציות הוראה, חינוך ופעילויות בהן שותפים גננות ומורים המיושמים במערכת החינוך במעגל השנה.

מבנה כללי

ההתנסות המעשית תתקיים בכל המסלולים והתכניות, לכלל המבקשים לעסוק בהוראה בגן ובבית הספר, בהיקף שיאפשר אימון והפנמה של הנצפה והנלמד. ההתנסות המעשית מהווה הכנה הדרגתית לעבודה עצמאית בתום לימודי ההכשרה להוראה, עת תבחן יכולתו של המורה החדש ללמד באופן מיטבי את תחום הדעת בו

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל עובדי הוראה
האגף להכשרת עובדי הוראה

התמחה, בנוסף לכישוריו בניהול כיתה ובקידום תלמידיו. הסטודנטים להוראה יתנסו בהתנסות המעשית בזיקה לאחת משתי האפשרויות הבאות: (1) יום התנסות מלא בשנה ב' ושלושה ימים בשנה ג' בדגם אקדמיה כיתה; (2) יום התנסות מלא בשנה ב' ושני ימי התנסות מלאים בשנה ג' בדגמי הכשרה אחרים (דגמי PDS).

האחריות על ההתנסות המעשית, מאפייניה ומקומה בהכשרה היא של כל מכללה. המכללה בוחרת את דגמי ההתנסות המעשית אותן היא מקיימת במסלולים ובהתמחויות השונות: התנסות בגישה המסורתית, התנסות בדגמי העמיתות (PDS), התנסות בדגם אקדמיה-כיתה בהתאם להשקפתה החינוכית ולתנאיה.

חשוב להדגיש שאין "בכורה" לדגם זה או אחר, אך חשוב לוודא שההתנסות המעשית, בכל דגם שנבחר, תהיה משמעותית ותאפשר לסטודנט להתנסות במנעד רחב של סיטואציות הוראה, חינוך ופעילויות בהן שותף המורה במערכת החינוך במעגל השנה.

עקרונות ונהלים

1. כל סטודנט במוסד להכשרת עובדי הוראה הלומד לתואר ראשון משולב עם הכשרה להוראה יתנסה בהוראה ובחינוך בשנים ב'-ג'. ניתן לקיים התנסות מעשית גם בשנה א'.

2. היקף ההתנסות המעשית יעמוד על 9 ש"ש לתעודת הוראה במקצוע אחד במסלול העל-יסודי ו-12-15 ש"ש לתעודת הוראה בכל האפשרויות האחרות.

3. ההתנסות המעשית תתנהל ברצף במהלך כל שנת הלימודים של בית הספר, לרבות ימי היערכות לקראת פתיחת שנת הלימודים, פתיחת שנה וסיומה, חגים, טקסים וימי זיכרון רשמיים, על פי קביעת המוסד שבו מתקיימת ההתנסות. זאת כדי לאפשר לסטודנט לחוות ולהתנסות במלוא היקף פעילותו של המורה בבית"ס ובקהילה.

4. ההתנסות המעשית תיערך במוסדות במערכת החינוך, שנבחרו על ידי הגורמים המקצועיים במכללה, על פי קריטריונים המתאימים לתהליכים אקדמיים להכשרת עובדי הוראה.

5. ההתנסות המעשית תיערך בזיקה הדוקה לתכנית הלימודים העיונית ותיצור אינטגרציה בינה לבין הידע הדיסציפלינארי. ההתנסות תתקיים בכל אחת מההתמחויות הדיסציפלינאריות וחטיבות הגיל בהן מתמחה הסטודנט. כמו כן תכלול ההוראה בפועל התנסות במסגרות כיתתיות שונות ובדרכי הוראה מגוונות.

6. המכללה תקבע את מכסת שעות ההוראה בפועל של הסטודנט ואת מספר השיעורים המבוקרים מתוך מגוון הפעילויות והתרגילים שבמסגרת ההתנסות

בכל מקום שכתוב לשון זכר כוונה גם ללשון נקבה או סטודנט/ית

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל עובדי הוראה
האגף להכשרת עובדי הוראה

בהוראה. "שיעור מבוקר" פירושו שיעור הניתן בנוכחות המדריך הפדגוגי/המרצה הדיסציפלינארי/המדריך המתודי, בתחום התמחותו של הסטודנט. דו"חות הצפייה של המדריך הפדגוגי בשיעורים המבוקרים ודוחות המשוב יופיעו בתיקו האישי של הסטודנט.

7. המכללה תארגן את ההתנסות המעשית באופן שיאפשר לסטודנט להתנסות במגוון היקפי הוראה: שיעור בודד, רצף של שיעורים, התנסות מרוכזת לתקופה של שבוע-שבועיים, או צורות אחרות של ארגון, בתיאום עם האחראים להדרכה בבית הספר המאמן ובהודעה לסטודנטים בסילבוס בתחילת השנה. בהתנסות המעשית תהיה לסטודנט מעורבות פעילה בחיי בית-הספר/הגן. לפחות מחצית מפרק ההתנסות המעשית תהיה בפעילות הוראתית ובחקר הקשור להתנסות.
8. גודל קבוצת הדרכה הפדגוגית לא יעלה על 15 סטודנטים, הן בסדנאות הדידקטיות והן בסדנאות להוראת המקצוע.

דגמי התנסות

להתנסות המעשית מספר דגמים אך מספר יסודות משותפים לכל הדגמים (מאפיינים גנריים):

1. שיתופי פעולה בין המוסד האקדמי המכשיר לבין מסגרות ההתנסות. שיתופי פעולה אלו מחייבים תכנון משותף בהבניית ההתנסות המעשית, ותאומים שוטפים ביישומה.
2. הסטודנט ישתתף בתכנון יחידות לימודיות חלקיות או שלמות ובהוראתן.
3. הסטודנט יתנסה בדגמי הוראה מגוונים, בהם הוראה קבוצתית, יחידנית-פרטנית עריכת מבחנים בדיקת שיעורי בית ועוד.
4. הסטודנט ייטול חלק בפעילויות חינוכיות שאינן בהכרח הוראה בכיתה. פעילויות אלו עניינן בחיי כיתת הגן והכיתה ובחיי בית-הספר והן כוללות, לדוגמא, ימי הורים, אספות הורים, טקסים, הנחיית וועדות תלמידים, טיולים, והערכתם, ניהול ספרייה כיתתית, פעילויות בשילוב מחשב ועוד.
5. במהלך ההתנסות בהוראה יהיה הסטודנט כפוף לתקנות הנהוגות בכיתות האימון ובמוסד המאמן ויכבד את הדרישות המוסדיות בענייני תלבושת, סדר והתנהגות.

להלן ההדגשים של ההתנסות על פי הדגמים השונים:

דגם מסורתי: בדגם זה מלווה הסטודנט במדריך פדגוגי מהמוסד המכשיר ובמורה/אגנת

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל עובדי הוראה
האגף להכשרת עובדי הוראה

מאמן מהגן או מצוות בית-הספר. המדריך הפדגוגי אחראי על הנחיית הסטודנט ועל הערכתו בשיעורים מבוקרים. המורה/אגנת המאמן יכול לאמן 1-2 סטודנטים ויקבל גמול עבור אימון כל סטודנט. האימון כולל הכנת שיעורים לדוגמא, אותם מלמד הסטודנט בכיתת המורה המאמן, שיחות הדרכה ומשוב. הערכת הסטודנט תתבצע בשיח משותף של המדריך הפדגוגי, המורה המאמן והסטודנט.

דגמי עמיתות PDS: ההתנסות המעשית בדגם של עמיתות (PDS) יוצרת שותפות בין המוסד המכשיר לבין המוסד החינוכי בו מתקיימת ההתנסות. בהתנסות מובנה "ידע מתהווה" באמצעות דיאלוג בין הסטודנטים, מורי בית הספר/האגנת המאמנת והמדריכים הפדגוגיים מהמוסד המכשיר. ההתנסות בדגמי העמיתות מאפשרת לסטודנטים שהייה ממושכת ורצופה בבית הספר/גן הילדים, הכרות עם אופן ההתנהלות של מוסד חינוכי, עבודת צוות והשתתפות פעילה בקהילות למידה המתקיימות במסגרות ההכשרה. על פי דגם זה, לכל סטודנט יש מורה/אגנת מאמן ישיר ולעתים מספר מורים מאמנים ובעלי תפקידים אחרים, שלעבודתם הוא נחשף.

הערכת הסטודנט תתבצע בשיח משותף של המדריך הפדגוגי, המורה המאמן והסטודנט.

להפעלה יעילה של דגם זה מומלץ למנות מטעם המכללה מרכז, חבר סגל המכללה, שיעבוד בתאום עם המורה הממונה הבית-ספרי, לארגון פעילותם של המדריכים הפדגוגיים מטעם המכללה המעורבים בהנחיית ההתנסות של הסטודנטים ובפיתוח המקצועי של מורי בית הספר. כן מומלץ שביה"ס ימנה מורה מתאם להתנסות המעשית של כלל הסטודנטים, לפי צרכי בית הספר וצרכי המוסד המכשיר.

דגם אקדמיה-כיתה: התכנית אקדמיה כיתה מיועדת לסטודנטים סדירים שנה ג' ולסטודנטים בעלי תואר אקדמי הלומדים לתעודת הוראה בלבד, או לתואר שני בהוראה משולב עם לימודים לתעודת הוראה (M.Teach.) ומתמחים בהוראת דיסציפלינה הנלמדת במערכת החינוך.

הסטודנטים בתכנית משתלבים במהלך לימודיהם בבתי-ספר/ גני ילדים למשך שלושה

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל עובדי הוראה
האגף להכשרת עובדי הוראה

ימים בשבוע לפחות, בהיקף 12-15 שעות בשבוע, כשותפים בהוראה בתוך מוסדות החינוך. הסטודנטים בתכנית יפעלו בחלק מן ההתנסות בהוראה במתכונת של "הוראה בצמד" עם המורה המכשיר – מורה מנוסה ומיומן בתחומו. הערכת הסטודנט תתבצע בשיח משותף של המדריך הפדגוגי, המורה המכשיר והסטודנט. לצורך הפעלה יעילה של דגם זה מומלץ לקיים בקיץ הכנה לסטודנטים הלומדים בתכנית, שעדיין לא השתתפו בהתנסות מעשית, כגון: סטודנטים בתכניות הסבת אקדמאיים להוראה ו-M.Teach. לימודים אלה יהיו חלק מתכנית ההכשרה להוראה.

כל מכללה תגיש לאגף להכשרת עובדי הוראה, עד 15 באוקטובר בכל שנה, תכנית מפורטת של ההתנסות המעשית, על פי הדגם הנבחר, והכוללת את הרכיבים הבאים:
תכנית כתובה של ההתנסות המעשית (סילבוס) לגבי המסלולים וההתמחויות המאושרות במבנה המוסדי של המכללה. התכנית תהיה מפורטת לפי שנות לימוד.

- מכסת שעות התנסות: אישיות / קבוצתיות.
- מכסת שיעורים מבוקרים.
- רשימה של: מוסדות האימון, המדריכים הפדגוגיים, המדריכים המתודיים, גודל הקבוצות ומספר הסטודנטים לכל מדריך פדגוגי.

הערות:

- קיום ההתנסות בדגמי ה-PDS כפוף לאישור תקציבי של האגף להכשרת עו"ה. נשתדל בשנים הבאות לאפשר הפעלת PDS בשנה ג' לסטודנטים שלא נכללו באקדמיה כיתה, בכל מכללה שתבחר זאת.
- ההתנסות בדגם "אקדמיה כיתה" היא בזיקה להיקף המכסות שנקבעות ע"י האגף, בכפוף לתקציב ייעודי לנושא.

בברכת שנה טובה וחתימה טובה

נח גרינפלד

מנהל האגף להכשרת עובדי הוראה

העתק:

איל רם, סמנכ"ל ומנהל מנהל עובדי הוראה
נציגי האגף להכשרת עובדי הוראה